

Levelezés

Chilei könyvtárélmények

Rohonyi Borbála

E-mail: brohonyi@yahoo.com

Szerkesztői bevezető: A Fordítástudomány 19. évfolyamának 2. számában megjelent egy felmérés a Fordítástudományi Doktori Program hallgatóinak könyvtárhasználati szokásairól (Klaudy 2017: 117–132). A program hallgatóitól arra a kérdésre kértem választ, hogy milyenek a jelenlegi tapasztalataik a könyvtári információs szolgáltatások terén, és hogyan látják a könyvtárak jövőjét az infokommunikációs rendszer térhódításának fényében. Rohonyi Borbála, aki doktorjelölt a Fordítástudományi Doktori Programban, és hosszabb ideje Chilében él, onnan küldte az alábbi két hosszabb hozzászólást, amely nekünk azért is érdekes, mert megtudjuk belőle, hogy hogyan lehet hozzájutni a távoli Chilében a fordításkutatáshoz szükséges könyvekhez, folyóiratokhoz, mennyire van kizárólag az internetre utalva, aki ott él. A leveleket rövidítve közöljük.

Első levél

[...] A santiago-i Universidad Chileno-Britannica könyvtárának jár a *Babel*, a *The Translator*, és a *Target*, és van egy kis fordítási szakkönyvtára, mintegy 37 kötet, némelyik könyvből 15–25 db is van, így összesen 80 könyv áll rendelkezésre az intézmény három és fél éves angol–spanyol szakfordítói képzéséhez. A folyóiratok megléte nagy öröm, mert a neten csak a cikkek absztraktja hozzáférhető ingyen. (Az Universidad Católica-n feltehetően nagyobb könyvtár van, mert ott van nagyobb méretű a fordító- és tolmácsolóképzés, de annak becserkésésével csak később próbálkoztam.)

A könyvek listájából látható, hogy ez a könyvtár nem tud lépést tartani a fordítástudomány alakulásával, leszámítva néhány folyóiratot, ami önmagában nagy eredmény. A legújabb könyv 2008-as és a könyvek többsége 2000 előtti. Chilei PhD-s elszigeteltségem azzal jár, hogy túlnyomóan a képernyőn olvasom, ami megvan és letölthető. Ezért a könyvtárban a folyóiratok és a könyvek kézbe fogása nagy élmény volt, a formátum, a könyvek szaga, az, hogy a kiadás időpontjáról nem csak a tartalom és maga a dátum árulkodik, hanem a könyv külső formája is. Sokatmondó az is, hogy mely könyveket forgatták agyon és hogy miből hány példányt tart a könyvtár. Legalább akkora élmény volt maga a hely, a zsúfolt belvárosba odabuszozni és metrózni (több mint

egy óra, Santiago hat milliós város), aztán a hirtelen könyvtári csend, kedves könyvtáros, akinek bejegyzése van a rendszerben a már három évvel ezelőtt szerzett engedélyemről, hogy helyben olvashatok, és hogy a diákok a telefonjukat legalább annyira bújják, mint a könyveket. Egész Chilében megdöbbenően jók az informatikai hálózatok, és ezek szerint a könyvtár sem kivétel. [...]

Meglepően kevés volt a spanyol nyelvű/kiadású kötet. Annál több példányuk van viszont belőlük: Amparo Hurtado Albir: *Traducción y traductología* (10 db), Marina Orellana: *Traducción del inglés al castellano: guía para el traductor* (25 db). És meglehetősen használtak, szemben a folyóiratokkal, amelyeket láthatóan senki nem olvas. Végül Marina Orellana glosszáriumát nagyon megirigyelhetnénk, bár létezne ilyen angol–magyar nyelvpárban. *Glosario Internacional para el traductor. Glossary of selected terms used in international organisations*. EN-ES, ES-EN. 1990-es kiadás: 1 db, 2003-as 14 db. Ez tolmácsoknak nagyon hasznos lehet, főleg a képzés kezdeti szakaszában.

[...] Íme a könyvek listája, gondoltam talán érdekes lehet Tanárnőnek, miket szereznek be itt a világ végén az Instituto Chileno-Britannico-ban. Fordításeleméleti és gyakorlati könyvek elhelyezkedésük ad hoc-nak tűnő sorrendjében a könyvtári polcon: Newmark 1981, 1991, Kuhiwczak és Littau 2007, Gentzler 2001, Leppihalme 2007, Hatim és Mason 1990 (10 db), Duff 1981, 1989, Eco 2003, Garcia Yebra 1997, Orellana 1990, Amparo Hurtado Albir 2001, 2008, (10 db), Hewson és Martin 1991, Baker 1992, Munday 2001, Guenther és Guenther (eds) 1978, Nord 2005, Samuelson-Brown 1998, Hatim 2001, Hervey és Higgins 1992, Schulte és Biguenet (eds.) 1992, Orellana 1987, 2002, (25 db), Hamilton-Toovey és Mateluna 2000–2001, Bassnett 1991, Roger T. Bell 1991, Ellis és Liz Oakley-Brown 2001, Gutt 1991, Hatim és Mason 1997, Hatim és Munday 2004, Gaddis Roze (ed.) 1981, Snell-Hornby 1988/1995, Piclan (ed.) 1983, 1989, Brinton, Cruz, Ortiz y Ortiz és White 1981, Bassnett és Lefevre 1990.

A másik könyvtárélményem a Biblioteca Municipal de Vitacura, amely közel van a lakóhelyemhez, és ahova időnként eljárak számítógépestül olvasni/jegyzetelni, bár mindig a saját gépemen lévő olvasmányt. A Mapocho folyó a Dunához képest nevetségesen picike és csúnya barna az üledéktől, de a partján szép a kilátás a könyvtár ablakából, nagyon kellemes környezet, ahova öröm olvasni menni, ha már otthon túl sok a teendő és el kell szabadulni, hogy haladjon is valamit az ember. Ennek a könyvtárnak az érdekessége, hogy kis kávézója a könyvek közötti asztalokon dolgozókat is kiszolgálja, amit én más országban még nem láttam (a könyvesboltokban, pl. az Alexandrában működő kávézókat is jobban elkülönítik, a könyvtárakban pedig tudtommal fel sem merül, hogy ételt-italt fogyasszanak). Senki nem él vissza vele, csendes-rendes könyvtár-tér. Nagyon kedvesek a könyvtárosok, öröm odamenni.

Bár nem ide tartozik, de megemlítem, mint kisgyerekes anyuka, hogy ugyanitt a (kis)gyerekkönyvtárnak nem csak a könyvvállománya kiváló, a kialakítása is: színes, csupa kis pad és párna, kör alakú lyuk a falban, amin átmászhatnak, vagy ahova könyvvel bemászhatnak a kisgyerekek odakucorodni, akár két éves kortól, barátkozni a könyvekkel, milliónyi színes ceruza színezhető rajzokkal kis asztalokon. [...]

Második levél

Időközben olvastam a többiek könyvtárhasználati szokásairól, és rádöbentem, hogy hát az információs szolgáltatásokról jóformán semmit nem írtam. És bár szinte minden szakirodalmat a netről töltök le, a könyvtárakat fizikailag használok. Attól tartok, hogy az infokommunikációs rendszert újabb chilei könyvtárlátogatásom leírásakor is csak röviden fogom említeni. Beszámolhatok viszont egy érdekes kultúrsokról, ami az Universidad de Santiago de Chile (USACH) bölcsészettudományi könyvtárának a látogatásakor ért.

Előljáróban elmondom, hogy miután kiderítettem az interneten keresgélve és egy angoltanár-kollégám segítségével, aki fordítást is tanít, hogy mely egyetemeken van még fordítás- és vagy tolmácsoktatás Santiagóban, írtam a programok felelősének. A Pontificia Universidad Católica-n, ahol Masters fordítóképzés van, épp most volt igazgatóváltás. Bár a program régi és új vezetője is nagyon segítőkészen válaszolt, azóta is várok a dékán engedélyére a könyvtárhasználathoz.

Az Universidad de Santiago de Chile (USACH) 1995 óta ún. alkalmazott nyelvészeti fordító szak van, eleinte csak angol és japán volt, azóta már a portugált is lehet választani, jelenleg 10 szemeszteres a képzés. Nagyon kedves választ kaptam a program felelősétől szinte azonnal. Megírta, hogy nagyon szerény a fordítástudományi gyűjtemény, de hátha találok hasznosat: szól a könyvtárosnak, hogy engedjen be. Elzarándokoltam. Nehéz pontosan leírni, hogy mitől is döbentem meg. Talán az infrastruktúra lepett meg legjobban, az állami és magánegyetemek különbsége. Nem olyasmire számítottam, mint az általam ismert két magánegyetem, az Universidad de Desarrollo-nak a Kordillerák lábánál, de már jelentős hőmérsékletkülönbséghez elegendő magasságban fekvő festői campusa, vagy az Universidad Andrés Bello egyes épületegységeinek csillogó-villogó modern dizájnja, más épületeinek gyarmati eleganciája. A két híres, régebbi, és az USACH-hoz hasonlóan szintén állami tulajdonú chilei egyetem, az Universidad de Chile és az Universidad Católica európai jellegű ódon nagy épületekben székel, a hazai egyetemekhez hasonlóan. Ezért valami hasonlóra számítottam. Tény azonban, hogy Santiago modern elit városrészei és a városközpont bizonyos negyedei között hatalmas a különbség.

Az USACH a város sűrű központjában, az Estación Central forgatagának közvetlen szomszédságában található, nagy campuson: a forgalmas utak túloldalán még folytatódik. Tehát egy nagy területen fekvő, ám annál szerényebb infrastruktúrájú campuson találtam magam. Itt-ott néhány nagyobb épület emelkedik ki a sok kis alacsony közül. Többszöri útbaigazítás után megtaláltam a kérdéses szektort. Egy hosszabb, több emeletes épületet leszámítva sok-sok kis épület tartozik ide legalábbis azon a részen, ahol a bölcsész könyvtár is található. A temérdek kis osztályterem-méretű bodega-épület között szabadidős térség található pingpongasztallal, ebédet és egyéb típusú ételt-italt kínáló kis pavilonok és a hozzájuk tartozó asztalok. Mivel télen is viszonylag ritkán fagy, láthatóan nem gond, hogy egész évben kint étkezzen az ember. Persze lehet, hogy tévedek és van fedett ebédlő is valahol. Nehéz volt eligazodni, mert sok

helyen munkálatok folytak, pontosabban néhol folytak rettenetes zajjal, máshol inkább álltak, látszólag már régóta.

Mint megtudtam, a kis teremnyi épületek tanuló helyiségek, ahol a diákok készülhetnek óráik előtt-után. Bodegányi kis irodák is találhatóak a tanuló helyiségek között, az egyikén felirat hirdeti, hogy: „Licenciatura en estudios internacionales”. Ez az épületecske leginkább azokra a bódékra emlékeztetett, amilyenekben a turistautakat árulják Dél-Kelet Ázsiában. Vagy bárhol máshol a harmadik világban. Vannak önmagukban külön épületet képező amfiteátrumok. Kívülről nem tűnnek nagynak, sem magasnak. Mivel azonban az ajtajuk előadás közben is nyitva van, be tudtam kukucskálni, és láttam, hogy valójában tényleges tágas amfiteátrumok, amelyek lépcsőzetesen mélyülnek bele a földbe. Mégsem bölcsészettudományi szektorban vagyok, állapítottam meg, mert mind a három amfiteátrumban, ahova bekukucskáltam, tele volt írva a tábla egyenletekkel. Egy diák rendkívül kedvesen útbaigazított és elérkeztem a könyvtárhoz.

Azt hittem, tévedés lehet a dologban. Az alacsony, földszintes épület ajtaján benyitva egy teremben találtam magam, ahol asztalok voltak és egy elválasztott részben néhány számítógép. Néhány diák ült-beszélgetett az asztaloknál. Szemben egy pultnál aztán rátaláltam a kedves könyvtárosra, aki tudott rólam és végtelenül segítőkész volt. Milyen könyvet szeretnék, és ő kihozza. Ekkor rádöbentem, hogy a könyvek el vannak különítve és nem lehet odamenni hozzájuk. A pult mögött a könyvtáros kezeli őket, és mivel kicsi a rendelkezésre álló tér, gurulós széthúzható polcokon kell őket megkeresni: csak a könyvtáros megy be és csak a konkrét könyvért. Biztosan nagyon elterjedt dolog, de én ilyen gurulós polcokat legutóbb kb. húsz éve a Harvardon láttam (igaz, ott pár méterrel magasabbak voltak és pár négyzetméterrel nagyobb alapterületet foglaltak el a polcok). Itt aznap 30 fok volt, ventiláció nélkül és az olvasóterembe a világításból sem jutott sok. – Hát én az összes FT könyvet megnézném, ha lehet – mondtam, – hogy mi minden van. Semmi akadálya, mondta a kedves könyvtáros, és beengedett a pult mögé, sőt szétnyitotta a gurulós polcrendszert a nyelvészetnél, és megmutatta azt a néhány polcot, ahol fordítással foglalkozó könyveket talállok. Kicsit szabódtam, hogy hát biztos nem gond, hogy itt soron kívül ide bejövök? De senkit nem zavart, ezért egy idő után lekucorodtam a két polc közé a földre és szépen lekörmöltem az összes fordítástudományi könyv címét és adatait.

Íme a fordítástudományi könyvek listája az USACH-ban (Biblioteca de la Facultad de Humanidades) a polcon való elhelyezkedésük sorrendjében: Fuertes Olivera 2007, Rey 1995, Bassnett 2005, Baigorri Jalón 2000, Baker 2006, Valero Garces (ed.) 1995, Duff 1989, García Yebra 1989, García Yebra 2004, García Yebra 2006, Gouadec 2007, Hurtado Albir 2008 (2 db), Hatim és Mason 1993, Iliescu Gheorgina 2001, Jones 2002, López Guix és Minnett Wilkinson 2003, Gonzalo García és García Yebra (eds) 2004, Nolan 2009, Newmark 1988 (5 db), Robinson 2012, Sofer 2009, Toury 1995, Badenas és Coisson (eds) 2007, (6 db), Ángel Vega (ed.) 1994, Vásquez Ayora 1977 (2db), Viaggio 2004 (3db), Africa Vidal és Arrojo 2005, Oliver, Moré és Climent (eds) 2008, Washbourne 2010 (5db), Hurtado Albir 2003, Gile 2009, Kussmaul 1995, Delisle és Judith Woodsworth 1995, Venuti 2009, Schulte és Biguenet 1992, Wills 1996.

Nagy csodálkozásomra ebben a kis levegőtlen, mondhatnám vidéki egyszintes buszpályaudvarnyi könyvtárban több fordítástudományi kötetet találtam, mint az Instituto Britannico modern könyvtárában. Érdekes, hogy itt a gyűjtemény több mint fele (45-ből 25) spanyolul írt vagy spanyolra lefordított fordítástudományi könyv. Íme, a spanyolra fordított fordítástudományi könyvek listája.

- Jean Mallot 1989. *La traducción científica y técnica*. 1997. Versión española: Donald H. Burns, Rodolfo von Molke. Editorial Universitaria de Buenos Aires.
- Georges Mounin. 1997. *Los problemas teóricos de la traducción*. Versión española de Julio Lago Alonso. 2nd ed. Biblioteca Romána Hispánica. Madrid: Gredos.
- Katharina Reiss, Hans J. Vermeer. 1991. *Fundamentos para una teoría funcional de la traducción*. Akal Universitaria.
- Paul Ricoeur. 2004. *Sobre la traducción*. Buenos Aires: Paidós.
- Friedrich Schleiermacher. 2000. *Sobre los diferentes métodos de traducir*. Traducción y comentarios de Valentín García Yerba. Madrid: Gredos.
- Gideon Toury 1995. *Los estudios descriptivos de traducción y más allá. Metodología de la investigación en estudios de traducción*. Madrid: Catedra.

A kedves könyvtáros megmutatta a könyvtár online keresőrendszerét, amely bárki számára hozzáférhető és kiválóan működik. Megadom, hátha valakit érdekel keresgélni benne: descubridor.usach.cl. Emlékszem, ott helyben elsőre csak leszűkítés nélkül találokra beírtam, hogy Gile, és az egyetem profiljának megfelelően nagyon sok hidraulikai berendezésről és rejtélyes szintestről szóló olvasmány között bukkantam rá a *Basic Concepts*-re.

Bár még az eddigieknél is kevésbé szigorúan vett könyvtárhasználati élmény, az ebédről is kell szót ejteni. Mivel levegő nemigen volt, viszont már délután egyre járt, megszakítottam az olvasgatást, a listázást. Az ételt árusító pavilonokon az időtől és talán a sült olaj gőzétől megkopott 1962-es és 1965-ös fotók mutatják, hogy itt már akkor is tanultak diákok (a fotókon a kémiai labor, a legfiatalabb növendék, egy éppen végzett mérnök). A történelmiséget hangsúlyozandó, gondolom. Utánanézttem, az egyetem elődintézményét 1848-ban alapították, majd 1947-ben kapott állami műszaki egyetemi rangot (Universidad Técnica del Estado). Az ételárus, miután kiörvendezte magát, hogy magyar vagyok, és hogy még soha nem láttam ekkora házi hamburgert (1db kéttenyényi volt) nekem ajándékozta ingyen a sültkrumplit, mert már nem volt komplett adag. Két fiatal hallgatóval egy asztalnál ülve fogyasztottam el az ingyenebédemet, pontosabban eggyel, mert mint kiderült, a másik a nála 17 évvel idősebb édesanyja, aki hozott ebédet, hogy együtt elfogyassák a lányával, óráinak a szünetében. A diáklány statisztikát tanul. Nem volt elég a pontszáma másik egyetemekre, ahova jelentkezett, de nagyon szereti ezt az egyetemet, és jól érzi magát. Korrepetál egy diákot, aki magánegyetemre jár, de aki szegény balesetben agysérült lett és lassan megy neki a tanulás, pénze viszont temérdek. Egy rövid látogatás az USACH-ra a fordítástudományi könyvek nyomában gyönyörűen illusztrálta a chilei társadalmi megosztottságot...

Amikor később beszámoltam chilei ismerősöknek a látogatásomról, meglepődve kérdezték: Nyelvészet? Bölcsészkar? Az USACH-on? Hiszen annak nincsen bölcsészettudományi kara, vagy ha igen, az igazán elhanyagolható. Hát ehhez képest rábukkantam Jesús Baigorri Jalón *La interpretación de conferencias: el nacimiento de una profesión. De París a Nuremberg* című könyvére, és még számos más érdekességre. Nos, valószínűleg csak azért sokkolt valamelyest, hogy egyetemi tanulmányok ilyen környezetben is folyhatnak, mert nem készültem fel. Ott helyben ért a felismerés, hogy ez az egyetem az egyik azok közül, amelyek élen járnak az oktatásügyi reformokért való küzdelemben, hol rövid és zajos, hol hosszú, kitartó, heteken át tartó tüntetésekkel, amelyeket a világ Chiléből lát a híradókban. Ami engem illet, nem emlékszem még egy helyre, ahol mindenki ilyen segítőkészen fordult volna hozzám, a takarítótól a könyvtáron keresztül a programvezetőig.

Azzal zárom a könyvtárhasználati beszámoló második részét, hogy az első rész megírása óta törzsvendég lettem a Biblioteca Municipal de Vitacura-ban, ebben a Mapocho folyóra néző kicsi, csendes és napfényes, ihlető dizájnú könyvtárban, amelynek belső tere hajó fedélzetére emlékeztet. Hetek óta minden reggel egyenest idetekerek az óvodából, már nyitásra itt vagyok és elfoglalom a kedvenc íróasztalomat. Innen vissza az óvodába Laráért. Senki nem szól rám, hogy az ebédemet kis termoszból itt helyben eszem meg. Időnként a szociológiából masters-t író ismerős svéd anyuka vagy a művészettörténetből doktoráló fiatal háromgyerekes anyuka is itt görnyed a szomszédos íróasztalnál. Ha végre elkészül a doktori disszertációm, az részben ennek a barátságos kis könyvtárnak lesz köszönhető.